

JĘZYKOWY OBRAZ ŚWIATA W DOWCIPACH (polskie dowcipy o Jasiu i rosyjskie dowcipy o Wowoczkie)

Agata Przyborowska

Studenckie Koło Slawistyczne, UWM w Olsztynie

Opiekun naukowy: dr hab. Helena Pocięchina

1. Wstęp

Jednym z najprężniej rozwijających się kierunków współczesnego językoznawstwa jest etnolingwistyka, czyli badania nad językowym obrazem świata (JOS). Filozof niemiecki J. G. Herder twierdził, że każdy naród ma własny rezerwuar myśli, do którego wnoszą swój wkład stulecia, tym rezerwuarem jest jego język, skarbiec myśli całego narodu (cyt. za: Anusiewicz 1999, 263). Współczesna etnolingwistyka opiera się na ideach Wilhelma fon Humboldta o wpływie budowy języka na rozwój duchowy ludzkości oraz na ideach Edwarda Sapira i Benjamina Lee Whorfa o wzajemnym oddziaływaniu języka i myślenia. Sposób postrzegania rzeczywistości przez naród znajduje swoje odbicie w języku etnicznym, i odwrotnie język etniczny, odzwierciedlając rzeczywistość, tworzy jej spójny obraz. Celem etnolingwistów jest odnalezienie źródła różnicowań i zbieżności w kulturach różnych narodów za pomocą języków etnicznych.

2. Cel badań, materiał i metody

Autor referatu podejmuje próbę opisu konfrontatywnego polskich i rosyjskich dowcipów, które są podobne do siebie nie tylko tematycznie, ale głównie tym, że bohaterami tych dowcipów są niesforne chłopaki. Źródła polskich kawałów o Jasiu i rosyjskich kawałów, głównym bohaterem których jest niejaki Wowoczka, tkwią w ludowej kulturze śmiechu i tradycji karnawału, w literaturze sowizdrzalskiej, ponieważ istotą i celem tego rodzaju humoru jest kwestionowanie rządzących światem praw i oficjalnych hierarchii. Otóż bohaterowie żartów łamią pewne stereotypy socjokulturowe, jednocześnie tworząc kolejne. Zgodnie z rozpowszechnionym powiedzeniem, prawda przemawia ustami dzieci, można więc zakładać, że w treści omawianych dowcipów zostały ukryte pewne fragmenty polskiego i rosyjskiego obrazów świata. Celem badania jest odtworzenie tych fragmentów za pomocą metody profilowania oraz zestawienie konfrontatywne opracowanych modeli. W celu sprawdzenia wniosków dotyczących odbioru i rozumienia tekstów dowcipów wśród studentów przeprowadzono ankietowanie.

3. Wnioski

Badanie nad tekstem dowcipów pozwala na wyciągnięcie głębokich i poważnych wniosków. Analiza postaci, które występują w dowcipach o Jasiu i Wowoczkie, prowadzi do odtworzenia przekroju społeczeństwa, składającego z różnych warstw społecznych (urzędnicy, robotnicy, gospodynie domowe, nauczyciele etc.) oraz z różnych grup, od rodziny zaczynając. Młodzi chłopcy, najczęściej

przedstawiani jako uczniowie podstawówki, wiedzą o życiu więcej niż nie jeden dorosły. Stawiając ostre, często nieprzyzwoite pytania albo ripostując, chłopaki nazywają rzeczy po imieniu. Istotą żartów są problemy społeczne widziane oczami dzieci. Nieco różnią się środowiska, w których funkcjonują Polak i Rosjanin. W odróżnieniu od Wowoczki, który obraca się między domem a szkołą, Jaś występuje, oprócz w domu i szkole, w środowisku kościelnym. O wzajemnym przenikaniu się kultur świadczy fakt, że te same dowcipy o wyżej wymienionych bohaterach występują w obu językach. Ankietowani studenci wskazali Jasia jako najbarwniejszego bohatera anegdot, wyprzedził on Teściową i Blondynkę. W rosyjskiej wersji ankiety ze znaczącą przewagą na pierwszym miejscu znalazł się Wowoczka, pozostawiając z tyłu takie postaci jak Putin (też Wowoczka, *nomen omen*) czy Nowy Ruski. Chłopcy więc odzwierciedlają wartości i przedstawienia narodowe, które dla wielu z nas choć stereotypowe, są bardziej wiarygodne.

Bibliografia

- Anusiewicz, J. (1999), *Problematyka językowego obrazu świata w poglądach niektórych językoznawców i filozofów niemieckich XX wieku*, [w:] *Językowy obraz świata*, pod red. J. Barmińskiego, Lublin, ss. 261-289.
- Anusiewicz J./ Marcjanik, M. (red.) (1992), *Potoczność w języku i kulturze*. Wrocław.
- Bartmiński, J.(2007), *Stereotypy mieszkają w języku*. Lublin.
- Błuszkowski, J.(2005), *Stereotypy a tożsamość narodowa*. Warszawa.
- Алефиренко, Н. (2010), *Языковые стереотипы русского этнокультурного пространства*, [w:] *Przegląd Wschodnioeuropejski*, I, s. 405-424.
- Белоусов, А. Ф. (1996), *Вовочка*, [в:] *Антимир русской культуры. Язык. Фольклор. Литература*. Москва. ss. 165-186.
- Шмелева, Е. Я. / Шмелев, А. Д. (2002), *Русский анекдот. Текст и речевой жанр*. Москва.